

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

BUITENGEWONE ZITTING 2014

26 augustus 2014

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Wetboek
van strafvordering teneinde te bepalen
dat verhoren die werden afgenomen
zonder voorafgaande raadpleging
of bijstand van een advocaat niet mogen
worden gebruikt als bewijs
om de verhoorde persoon te veroordelen**

(ingediend door de heer Olivier Maingain en
mevrouw Véronique Caprasse)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE 2014

26 août 2014

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code
d'instruction criminelle afin de prévoir
que les auditions effectuées
sans consultation préalable
ou assistance d'un avocat ne peuvent servir
de preuve aux fins d'une condamnation
de la personne interrogée**

(déposée par M. Olivier Maingain et
Mme Véronique Caprasse)

SAMENVATTING

*Dit wetsvoorstel beoogt nader aan te geven dat
verhoren die worden afgenomen zonder vooraf-
gaande raadpleging of bijstand van een advocaat in
geen geval mogen worden gebruikt als bewijs om de
verhoorde persoon te veroordelen.*

RÉSUMÉ

*La présente proposition de loi précise que les
auditions effectuées sans consultation préalable ou
assistance d'un avocat, ne peuvent, en aucun cas,
servir de preuve aux fins d'une condamnation de la
personne interrogée.*

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GOI	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
FDF	:	Fédéralistes Démocrates Francophones
PP	:	Parti Populaire

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
 QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
 CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag
 CRABV: Beknopt Verslag
 CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)

PLEN: Plenum
 COM: Commissievergadering
 MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
 QRVA: Questions et Réponses écrites
 CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
 CRABV: Compte Rendu Analytique
 CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
 PLEN: Séance plénière
 COM: Réunion de commission
 MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
 Natieplein 2
 1008 Brussel
 Tel.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.dekamer.be
 e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
 Place de la Nation 2
 1008 Bruxelles
 Tél.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.lachambre.be
 courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Dit voorstel neemt de tekst over van voorstel DOC 53 2534/001.

De Raad van State heeft in zijn advies van 4 maart 2011 over het wetsontwerp dat zou uitmonden in de wet van 31 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan iedereen die wordt verhoord en aan iedereen van wie de vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan (de zogenaamde Salduz-wet)¹, gewezen op de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens in verband met “de sanctie op de miskennis van het recht op bijstand” door een advocaat².

Krachtens die zogenaamde Salduz-rechtspraak (naar de naam van het arrest van 27 november 2008 van het Europees Hof voor de rechten van de mens) wordt op onherstelbare wijze afbreuk gedaan aan de rechten van verdediging als beschuldigende verklaringen van een verdachte worden verkregen tijdens een zonder de bijstand van een advocaat verlopen politieverhoor³.

Artikel 47bis, § 6, van het Wetboek van strafvordering, ingevoegd bij de voormelde wet van 13 augustus 2011, bepaalt echter het volgende: “Tegen een persoon kan geen veroordeling worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met de §§ 2, 3 en 5 met uitsluiting van § 4, wat betreft het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg of de bijstand door een advocaat tijdens het verhoor.”.

Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft echter zowel in het arrest-Salduz als in latere arresten zoals dat in de zaak *Titarenko tegen Oekraïne* van 20 september 2012⁴ geoordeeld dat de precieze weerslag die een zonder de bijstand van een advocaat afgelegde verklaring heeft op de veroordeling van weinig belang is.

Volgens het Europees Hof voor de rechten van de mens moet men, zodra de verklaring enige invloed heeft

¹ *Belgisch Staatsblad* van 5 september 2011.

² Advies van de Raad van State nr. 49 413/AV van 19 april 2011 (DOC 53 1279/002).

³ EHRM, zaak Salduz vs. Turkije, 13 oktober 2009, verzoekschrift nr. 36391/02.

⁴ EHRM, zaak Titarenko vs. Oekraïne, 20 september 2011, verzoekschrift nr. 31720/02.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition reprend le texte de la proposition DOC 53 2534/001.

Dans son avis du 4 mars 2011 sur la proposition de loi qui allait devenir “la loi du 13 août 2011 modifiant le Code d’instruction criminelle et la loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive afin de conférer des droits, dont celui de consulter un avocat et d’être assistée par lui, à toute personne auditionnée et à toute personne privée de liberté” (loi dite *Salduz*)¹, le Conseil d’État a rappelé la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’Homme concernant la sanction de la méconnaissance du droit à l’assistance d’un avocat².

En vertu de cette jurisprudence, dite *Salduz* — du nom de l’arrêt prononcé le 27 novembre 2008 par la Cour européenne des droits de l’homme —, il est porté irrémédiablement atteinte aux droits de la défense dès lors que des déclarations incriminantes d’un suspect sont obtenues durant une audition déroulée sans l’assistance d’un avocat³.

Or, l’article 47bis, § 6, du Code d’instruction criminelle, inséré par la loi précitée du 13 août 2011, prévoit que “[a]ucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu’elle a faites en violation des §§ 2, 3 et 5 à l’exclusion du § 4, en ce qui concerne la concertation confidentielle préalable ou l’assistance d’un avocat au cours de l’audition”.

Or, que ce soit dans l’arrêt “*Salduz*” mais également dans des arrêts ultérieurs comme l’arrêt *Titarenko contre Ukraine* du 20 septembre 2012⁴, la Cour européenne des droits de l’homme a estimé que l’impact précis qu’une déclaration faite sans l’assistance d’un avocat a sur la condamnation importe peu.

Selon la Cour, dès que la déclaration a exercé une quelconque influence, il faut conclure à une violation

¹ MB, 5 septembre 2011.

² Avis du Conseil d’État n° 49 413/AG du 19 avril 2011, publié in *Chambre des représentants*, DOC 53 1279/002.

³ CEDH, affaire Salduz c. Turquie, 13 octobre 2009, requête n° 36391/02.

⁴ CEDH, affaire Titarenko contre Ukraine, 20 septembre 2011, requête n° 31720/02.

gehad, besluiten dat artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden werd geschonden.

Rekening houdend met die rechtspraak heeft de Raad van State in zijn voormeld advies aangegeven dat “de wet [zou] moeten bepalen dat verklaringen afgelegd in strijd met de formele waarborgen die uit de Salduz-rechtspraak blijken, in het geheel niet kunnen dienen voor een veroordeling van de betrokkene.”⁵

In het voormelde arrest Titarenko tegen Oekraïne van 20 september 2012 wordt het volgende gepreciseerd: “*The fact that he repeated his confession in the presence of the lawyer does not undermine the conclusion that the applicant’s defence rights were irretrievably prejudiced at the very outset of the proceedings, and the domestic courts did not react to this procedural flaw in an appropriate manner by excluding such statements from the evidential basis for the applicant’s conviction.*”⁶

De indieners van dit wetsvoorstel wensen artikel 47bis, § 6, van het Wetboek van strafvordering in die zin te wijzigen en iedere mogelijkheid uit te sluiten dat een veroordeling, zelfs in bijkomende orde, berust op verhoren die werden afgenomen in strijd met het recht vooraf een advocaat te raadplegen of met het recht op bijstand van een advocaat.

Overeenkomstig de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens ter zake, waaronder het arrest *Gäfgen tegen Duitsland* van 1 juni 2010⁷, zou een veroordeling van de beklaagde op grond van andere elementen echter altijd mogelijk zijn, zonder dat er sprake is van een schending van artikel 6 van het EVRM, op voorwaarde dat het verzamelen van die andere elementen geen direct gevolg is geweest van de verklaringen die de verdachte heeft afgelegd zonder de bijstand van zijn advocaat.

Opdat de feitenrechter de schuld zou kunnen bewijzen of de straf bepalen, moeten de ingewonnen bewijzen dus los staan van de verklaringen die zijn afgelegd in strijd met de rechten van de ondervraagde persoon.

De indieners van het wetsvoorstel wensen voorts te preciseren dat tegen een persoon geen veroordeling kan worden uitgesproken die enkel gegrond is

de l’article 6 de la Convention européenne des droits de l’Homme.

Compte tenu de cette jurisprudence, le Conseil d’État, dans son avis susmentionné, considère que “la loi devrait disposer que des déclarations faites en violation des garanties formelles qui ressortent de l’arrêt Salduz, ne peuvent en aucun cas être utilisées pour condamner l’intéressé”⁵.

L’arrêt *Titarenko contre Ukraine* du 20 septembre 2012, susmentionné, précise ainsi que “le fait que le [suspect] ait répété cet aveu en présence de son avocat ne porte pas atteinte à la conclusion qu’il fut irrémédiablement porté préjudice aux droits de la défense du requérant dès le commencement de la procédure, et que la juridiction nationale n’a pas réagi à ce vice de procédure de manière appropriée en rejetant ces déclarations des éléments de preuve sur la base desquels il fut condamné”⁶.

C’est en ce sens que les auteurs de la présente proposition de loi entendent modifier l’article 47bis, § 6, du Code d’instruction criminelle en écartant toute possibilité de fonder une condamnation sur la base, même accessoire, d’auditions faites en violation du droit à la consultation préalable d’un avocat ou de celui à l’assistance d’un avocat.

Conformément à la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme en la matière, dont l’arrêt *Gäfgen c. Allemagne* du 1er juin 2010⁷, une condamnation du prévenu sur la base d’autres éléments serait, en revanche, toujours possible, sans qu’il soit question de violation de l’article 6 de la CEDH, à la condition que le fait de recueillir ces autres éléments n’ait pas été la conséquence directe des déclarations faites par le suspect sans l’assistance de son avocat.

Il faut donc que les preuves recueillies soient indépendantes des déclarations faites en violation des droits de la personne interrogée pour que le juge du fond puisse prouver la culpabilité ou fixer la peine.

En outre, les auteurs de la présente proposition de loi souhaitent préciser qu’aucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul

⁵ DOC 53 1279/002, blz. 25.

⁶ EHRM, zaak Titarenko vs. Oekraïne, loc. cit., blz. 23.

⁷ EHRM, zaak Gäfgen vs. Duitsland, 1 juni 2010, verzoekschrift nr. 22978/05.

⁵ DOC 53 1279/002, p. 25.

⁶ CEDH, affaire Titarenko contre Ukraine, loc. cit., p. 21 (nous traduisons).

⁷ CEDH, affaire Gäfgen c. Allemagne, 1er juin 2010, requête n° 22978/05.

op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met zijn recht te worden ingelicht over de feiten waarover hij zal worden verhoord en over zijn rechten, zowel mondeling als schriftelijk.

fondement de déclarations qu'elle a faites en violation de son droit d'être informée des faits sur lesquels elle sera entendue ainsi que d'être informée des droits dont elle jouit, tant oralement que par écrit.

Olivier MAINGAIN (FDF)
Véronique CAPRASSE (FDF)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 47*bis*, § 6, van het Wetboek van strafvordering, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 25 april 2014, wordt vervangen door de volgende bepaling:

“§ 6. Tegen een persoon kan geen veroordeling worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met de §§ 2, 3, 4 en 5. Verhoren die werden uitgevoerd zonder voorafgaande raadpleging of bijstand van een advocaat mogen in geen geval worden gebruikt als bewijs om de verhoorde persoon te veroordelen.”.

17 juli 2014

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art. 2

L'article 47*bis*, § 6, du Code d'instruction criminelle, modifié en dernier lieu par la loi du 25 avril 2014, est remplacé par ce qui suit:

“§ 6. Aucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu'elle a faites en violation des §§ 2, 3, 4 et 5. Les auditions effectuées sans consultation préalable ou assistance d'un avocat, ne peuvent, en aucun cas, servir de preuve aux fins d'une condamnation de la personne interrogée.”.

17 juillet 2014

Olivier MAINGAIN (FDF)
Véronique CAPRASSE (FDF)